

Motion till riksdagen 2021/22:4604

av **Margareta Fransson (MP)**

med anledning av skr. 2021/22:213 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förebygga alkoholskador hos nyfödda och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om alkoholreklam och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tobakskonventionens artikel 5.3 och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om totalt exponeringsförbud och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hållbar struktur för stödgrupper och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppdrag till Folkhälsomyndigheten att undersöka hur barn och unga påverkas av föräldrars och andra nära vuxnas spelproblem och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppdrag till Folkhälsomyndigheten att ta fram material till skolor som vill arbeta med preventiva insatser i fråga om spel och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur utbildning i behandling av spelberoende för personal inom psykiatri och beroendevård kan säkerställas och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommunernas budget- och skuldrådgivning och Kronofogdemyndighetens möjliga roll i att kunna informera och utbilda om ekonomiska risker med spel och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Spelinspektionens roll och hur den kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskningsområdet kopplat till spelfrågor och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om naloxon och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta del av erfarenheter av och forskning om de injektionsrum som finns i Danmark och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationellt kompetenscentrum för ANDT-frågor och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppdrag till Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) om effekten av behandlingshem och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om folkhälsolag och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kontinuerligt göra en bedömning av vilket mervärde som kan nås med ökade resurser på området och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

ANDT-frågor är ett viktigt område och det är väldigt välkommet att S har tillkommit, dvs. spelfrågor. Att få en överblick över de ambitioner regeringen har på området och vad som görs är bra. Givetvis finns mycket mer att veta och fördjupa sig i, men det övergripande har ett värde i sig. Miljöpartiet har alltid ansett att dessa frågor är viktiga och en del av det folkhälsopolitiska tänkandet. Det är angeläget att se hur riskbruk av olika slag skapar ohälsa som drabbar både individ och samhälle, ha en ambition att ringa in mekanismerna och förebygga problemen. En ANDTS-strategi innebär också en ökad möjlighet att kunna genomföra gemensamma insatser och åtgärder eftersom flera beroendeformer har en nära koppling till varandra. Det är t.ex. inte ovanligt att en person med spelberoende också är beroende av alkohol. Strategin gör det därför möjligt att nå resultat på flera fronter samtidigt.

Hur rökstoppet på restauranger och andra offentliga platser revolutionerade Sverige och förbättrade arbetsmiljön i ett slag för många är värt att komma ihåg. Motståndet var stort, många trodde att det aldrig skulle gå eller att det helt skulle ta död på allt uteliv. Så blev det inte och det är nog ytterst få som längtar tillbaka. Det är ett exempel på vilket genomslag folkhälsopolitiska insatser kan få.

Att barnperspektivet finns med som ett starkt fokus i skrivelsen är mycket bra och viktigt. Vi lyfter här några kompletterande aspekter till regeringens skrivelse.

Alkoholpolitiken

Miljöpartiet anser att Systembolaget och alkoholmonopolet i Sverige fyller en väldigt viktig funktion. Det kan tyckas harmlöst med olika förslag som lättar eller kringgår det, men det innebär varje gång en risk att vi inte längre kan ha det monopol och undantag

som EU mer eller mindre motvilligt har godkänt. Och att vi har monopolet är angeläget eftersom alkohol inte är vilken vara som helst. Det har koppling till totalkonsumtionen i Sverige, vilken i sin tur har koppling till sjukdomstillstånd. Förutom beroendeproblematik i sig handlar det också om andra sjukdomar. Detta är en fråga som lyfts bl.a. av Cancerfonden.

De barn som i högsta grad berörs av alkoholpolitiken är de barn vars föräldrar har ett alkoholmissbruk. Att det finns vissa tider det inte är lätt att få tag i alkohol blir ett andrum. För trots att barn inte ska behöva ha det så – att leva med föräldrar som missbrukar – så är det många som gör det. Av dessa skäl är vi bekymrade över förslag på alkoholområdet som går i en annan riktning.

Ur barnperspektiv efterlyser vi också initiativ för att uppmärksamma och förebygga alkoholskador hos nyfödda. Att förhindra sådana kan göra stor skillnad för hela barnets liv. Vi vill också nämna reklamfrågan kopplad till barn. Det är mycket svårt att skydda barn och unga från alkoholreklam. Det är ett av flera skäl till att Miljöpartiet vill se ett stopp för alkoholreklam över huvud taget. Men givetvis skulle en sådan förändring få betydelse även för alla vuxna som försöker hålla sin alkoholkonsumtion nere. Regeringen bör återkomma med förslag som i första hand skyddar barn och unga från alkoholreklam, men även med förslag på hur ett stopp för alkoholreklam kan införas.

Tobaksfrågan

Att Sverige har ställt sig bakom det som brukar kallas tobakskonventionen, men är Världshälsoorganisationens konvention för tobakskontroll (The WHO Framework Convention on Tobacco Control) är väldigt bra. Det är en överenskommelse som trädde i kraft 2005 och syftar till att minska tobaksrelaterade dödsfall och sjukdomar i världen. Folkhälsomyndigheten skriver på sin hemsida att man kan se konventionen som en verktygslåda med många olika tobaksförebyggande verktyg. Åtgärderna som tas upp är sådana som enligt forskning och erfarenhet minskar tobaksbruket. En av de artiklar som finns där, men som det pratas mindre om är 5.3 som handlar om att skydda folkhälsopolitiken från tobaksindustrins inflytande. Enligt tobakskonventionen ska parterna vidta de åtgärder som konventionen tar upp för att skydda folkhälsopolitiken från tobaksindustrins inflytande, man menar att intressena är oförenliga och att det därför krävs transparens och ansvarstagande. Australien är ett av de länder som infört nya riktlinjer för hur offentligt anställda och personer med offentliga uppdrag ska förhålla sig till tobaksindustrin. Det gjordes 2019 och det är viktig och tänkvärd läsning. Det ligger i tobaksindustrins intresse att agera påverkande, och regelverket de tagit fram handlar om att göra alla möten transparenta för att förhindra dold påverkan. Vi anser att Sverige utifrån tobakskonventionen som vi ratificerat också bör ta fram riktlinjer utifrån artikel 5.3 och göra dessa kända för allmänheten. Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Vi är klart oroade för den nya trend med små vita nikotinpåsar som marknadsförs hårt och som många unga börjar med. Det vita verkar harmlöst, men än finns det för lite forskning runt detta. Att utveckla ett nikotinberoende i sig är också problematiskt. Regeringen har i dagarna kommit med en proposition på området, vilket är välkommet.

Vi anser också att ett totalt exponeringsförbud behövs av tobaksprodukter i butiker och på andra ställen. Detta vill vi ge regeringen tillkänna.

Spelfrågor

Eftersom frågan om spelproblematik är ett relativt nytt område kan det vara svårt för personer som möter dessa beroendefrågor att veta vad man kan göra, vilken typ av behandling som finns för att bli av med ett beroende och om de behandlingar som finns verkligen är bra. Frågorna kan finnas både hos de som berörs, anhöriga och t.ex. kommuner. Att frågan nu finns inkluderad i ANDTS-strategin anser vi i Miljöpartiet är väldigt angeläget. Spelande som leder till beroende kan förstöra människors liv och det är oerhört tufft för barn som har föräldrar som inte agerar rationellt, utan riskerar att förstöra för både sig själva och andra. För ett barn kan det vara både skrämmande, obegripligt och svårt att förhålla sig till. Tilliten till föräldern riskerar försvinna. Den uppstramning av branschen som regeringen gjort på senare tid är viktig, men mer återstår att göra.

Ett viktigt område där vi ser behov av stöttning är stödgrupper som t.ex. finns inom ramen för Spelberoendes riksförbund. Trycket har ökat under senare tid och allt fler stödgrupper bildas och uppges ha effekt. Vi ser gärna att regeringen på lämpligt sätt ser över frågan framöver för en hållbar struktur där så många stödgrupper som behövs kan bildas på ett rimligt sätt.

Hur barn och unga påverkas av föräldrars och andra närstående vuxnas spelande eller spelproblem är ett område där mer kunskap behövs för rätt insatser. Vi anser att FHM behöver få ett tydligare uppdrag att undersöka hur barn och unga påverkas av föräldrars eller andra vuxnas spelande/spelproblem. Myndigheten bör också få i uppdrag att ta fram material till skolor som vill arbeta med preventiva insatser gällande spel. Vi menar också att det är angeläget att se över hur utbildning i behandling av spelberoende för personal inom psykiatri och beroendevård kan säkerställas. Kommunernas budget och skuldrådgivning liksom Kronofogdemyndigheten har också en möjlig roll i att kunna informera och utbilda om ekonomiska risker med spel, den skulle på lämpligt sätt kunna förstärkas. Hur detta ska kunna ske på bästa sätt bör ses över. Vi anser också att det är viktigt att Spelinspektionens roll och hur den kan stärkas ses över.

Slutligen anser vi också att forskningsområdet kopplat till spelfrågor bör ses över, hur ser hemvisten ut för denna typ av forskning, skulle det behöva se annorlunda ut för att den kan hitta möjlig finansiering?

Drogproblematik

Naloxon kan rädda liv. Den som annars riskerar att dö i en överdos kan med hjälp av läkemedlet klara sig. Regelverket har förenklats något för att kunna få naloxon utskrivet, men vi anser att man bör se över frågan om att göra det receptfritt. Med fördel kan ett försök göras för att skynda på utvecklingen. Det är framför allt personer runt en person med grava missbruksproblem som skulle känna sig betydligt tryggare om de enkelt kunde få tag i naloxon för att ge till den som missbrukar vid misstanke om risk för överdos.

För de som har missbruksproblem och inte ännu är beredda att lämna har sprutbytesprogrammen varit betydelsefulla. Det beskrivs också i skrivelsen och vi välkomnar de senaste lagförändringarna som gjort att bosättningsprincipen inte längre gäller. Det ökar tillgängligheten som är viktig. Vi anser också att man bör ta del av erfarenhet och forskning om de injektionsrum som finns i Danmark. Det kan tyckas cyniskt att samhället ska upplåta sådana, men vad det handlar om är att det finns en trygg plats där personen

kan injicera, där det finns personal i närheten som övervakar och kan rycka in vid behov av överdos eller andra problem. Till skillnad från att personen efter sprutbytesverksamheten hänvisas ut i gatumiljön. Innan man gör en testverksamhet i Sverige är det angeläget att ta del av den kunskap och erfarenhet som finns.

Övergripande anser Miljöpartiet att regionerna behöver ta över ansvaret för missbruksvården. Det här fanns som förslag i den tidigare missbruksutredningen och ett skäl är att många människor hellre vänder sig till sjukvården än till kommuner för missbruksproblematik. Vi anser att ett sådant renodlande av frågan vore viktigt och skulle gynna såväl den enskilde som kommunens och regionens andra samlade ansvar.

Nationellt kompetenscentrum för ANDTS-frågor

Det finns många aktörer som lyfter behovet av ett nationellt kompetenscentrum, som har möjlighet att särskilt stödja och stimulera arbetet i kommuner och regioner. Att det så tydligt efterfrågas pekar på att behovet finns, att man har idéer om att vilja göra mer på ANDTS-området, men behöver stöd i detta, och att befintliga strukturer inte är tillräckliga. Vi anser att regeringen snarast bör fånga upp behovet, se över frågan och återkomma med ett förslag.

Effekten av behandlingshem

Det är svårt att som enskild förstå vilken behandling som finns på olika behandlingshem, vad den innebär och hur den förhåller sig till andra behandlingar. Vi menar att det är angeläget att SBU får ett uppdrag om effekten av behandlingshem för missbruk för att göra kunskapsläget mer tydligt. Detta bör gälla oavsett om det handlar om alkohol, droger eller spelproblematik.

Inför en folkhälsolag

Miljöpartiet anser att Sverige, likt övriga länder i Norden, behöver en folkhälsolag, ett regelverk som tydligare än i dag klargör hur ansvaret för folkhälsoarbetet ser ut på lokal, regional och statlig nivå. Ju klarare det är för politiker, tjänstemän och invånare, desto mer sannolikt att folkhälsoperspektivet och folkhälsoarbetet kommer att lyftas fram mer och få större genomslag. Kommissionen för jämlik hälsa skriver också i sitt slutbetänkande om behovet av ett sådant klagörande och föreslår en utredning som vill se över om existerande ansvarsområden är tillräckliga eller om en folkhälsolag bättre kan bidra till målet om en god och jämlik hälsa. En sådan lag skulle helt klart bidra till ytterligare fokus och aktivitet när det gäller ANDTS-frågor. Vi anser att regeringen bör se över frågan och återkomma med ett förslag till folkhälsolag.

Resursfrågan och vikten av att förebygga i tid

Det är angeläget att regeringen framöver och kontinuerligt gör en bedömning av vilket mervärde som faktiskt kan nås med ökade resurser på området. Det kan se olika ut mellan olika delar av ANDTS-området, men frågan är angelägen och behöver adresseras, inte minst eftersom vi vet att tidiga insatser i sin tur kan minska risken för kostsamma vårdbehov, insatser och lösningar i ett senare skede, liksom minska risken

för inkomstbortfall som drabbar både den enskilde, anhöriga och är kostsamt för samhället. Om det kan förebyggas genom insatser i tidigare skede måste vi utveckla former för att göra det.

Margareta Fransson (MP)